

Ének tantárgy-pedagógia előadás 2025. szeptember 24.

Átmenet óvodából az iskolába

„Az óvodával, annak zenéjével foglalkozni nem mellékes kis pedagógiai kérdés, hanem országépítés.”

Kodály Zoltán

„... az ének felszabadít, bátorít, gátlásokból, féltékenységből kigyógyít. Koncentrál, testi-lelki diszpozícióon javít, munkára kedvet csinál, alkalmassá tesz, figyelemre-fegyelemre szoktat. Hogy egész embert mozgat, nemcsak egy-egy részt. Megszeretteti az iskolát...” (Kodály, 1964.)

„Kultúrát nem lehet örökölni. Az elődök kultúrája egykettőre elpárolog, ha minden nemzedék újra meg újra meg nem szerzi magának. Csak az a mienk igazán, amiért megdolgoztunk, esetleg megszenvedtünk.”

(Mire való a zenei önképzőkör? Kodály, 1944.)

Az igazi zeneértéshez a zenei aktivitáson át vezet csak út. Az éneklés személyes tevékenység, nélküle nincs igazi zeneértés. (Kodály, 1966.)

Átmenet óvodából az iskolába

Az **Ó**vodai **N**evelés **O**rszágos **A**lap**P**rogramja (**ÓNOAP**, 2012) alapján tudatos, tervezett tevékenység. *Ének, zene, énekes játék.*

- ❖ éneklési készség
- ❖ hallásfejlesztés
- ❖ ritmusérzék fejlesztése
- ❖ mozgás- és térforma
- ❖ zenei formaérzék
- ❖ zenei alkotókedv
- ❖ zenehallgatás

Átmenet óvodából az iskolába

Az Óvodai Nevelés Országos AlapProgramja Ének, zene, énekes játék

- ❖ *„Az énekes népi játékok és az igényesen válogatott kortárs művészeti alkotások fontos eszközül szolgálnak a gyermek zenei képességeinek (a ritmus, éneklés, hallás, mozgás) és zenei kreativitásának alakításában.*
- ❖ *A zenehallgatási anyag megválasztásánál az óvodapedagógus vegye figyelembe a nemzetiségi, etnikai kisebbségi nevelés esetében a gyermekek hovatartozását is.”*

Ének, zene, népi játék, tánc – ÓNOAP 2025

1. Az óvodában a környezet hangjainak megfigyelése, az ölbeli játékok, a népi gyermekdalok, az éneklés, az énekes

játékok, a zenélés örömet nyújtanak a gyermeknek, egyben felkeltik zenei érdeklődését, formálják zenei ízlését, esztétikai fogékonyságát. Az élményt nyújtó közös ének-zenei tevékenységek során a gyermek felfedezi a dallam, a ritmus, a mozgás szépségét, a közös éneklés örömét. A népdalok éneklése, hallgatása, a néptáncok és népi játékok

a hagyományok megismerését, továbbélését segítik. Az óvodai ének-zenei nevelés feladatainak eredményes megvalósítása megalapozza, elősegíti a zenei anyanyelv kialakulását.

2. A népi játékok és az igényesen válogatott magyar kortárs művészeti alkotások fontos eszközül szolgálnak a gyermek

zenei képességeinek (az egyenletes lüktetés, ritmus, éneklés, hallás, mozgás) és zenei kreativitásának alakításában.

3. A zenei anyag többsége a naptári évhez, a természet jelenségeihez, az évszakok változásaihoz, az emberi élet

fordulópontjaihoz, valamint különböző – állami, egyházi, jeles – ünnepekhez fűződik.

4. A népi játék, gyermekdal, néptánc és a zenehallgatási anyag megválasztásánál az óvodapedagógus figyelembe veszi a nemzetiségi nevelés esetében a gyermekek nemzetiségi hovatartozását is.

5. Az ének, a zene, a népi játék, a néptánc, a néphagyomány, az ünnep meghatározó szerepet tölt be a nemzeti

nevelésben, az élményalapú érték közvetítés eszközével, korosztályi sajátosságokra építve.

6. Az éneklés, zenélés, népi játékok, néptánc a gyermek mindennapi tevékenységének részévé válik a felnőtt minta

spontán utánzásával.

Ének-zenei nevelés az óvodában

- ❖ Célja: a zene megszerettetése, zenei élmény nyújtása, befogadására való képesség megalapozása, a zenei anyanyelv megalapozása, ízlés formálása.
- ❖ Feladata: személyiségfejlesztés a zene eszközeivel, zenei képességek és készségek fejlesztése, összekapcsolása más fejlesztési területekkel.
- ❖ Tartalma: minél több zenei élmény játékosan, sok mozgással.

Tudatos, tervezett folyamat megvalósítása.

Átmenet óvodából az iskolába

Az óvodai ének-zene foglalkozás feladatai:

- ❖ Játékismétlés
- ❖ Új játék, mondóka, komponált dal (új zenei ismeret)
- ❖ Játékos képességfejlesztő gyakorlatok
- ❖ Zenehallgatás

Az óvodai foglalkozások max. 30 percesek.

Az óvodai zenei nevelés meghatározó személyiségei

- ❖ Kodály Zoltán (1882-1967)
- ❖ Forrai Katalin (1926-2004)
- ❖ M. Dietrich Helga és még sokan mások

Kodály koncepcióján alapul, módszertanát Forrai Katalin dolgozta ki. **Ének az óvodában c.** kötete (1974) az alapmű.

Az óvónők két énekeskönyve:

Forrai Katalin: Ének az óvodában (ÉNO)

Törzsök Béla: Zenehallgatás az óvodában

A zenei nevelés területei az óvodában

❖ Ritmikai képességek:

- metrumérzék (egyenletes lüktetés, később a „mérő” fogalma)
- Ritmusérzék (szünet helye, ütem, motívumsúly, tempó, osztinató)

❖ Éneklési készség:

- Dallamérzék (hangmagasság, hangszín)
- Dinamikai érzék (hangerő)

❖ Belső hallás

❖ Zenei memória

❖ Zenei improvizáció (alkotókedv)

- Érzelmek, hangulatok kifejezése a zene által

A zenei érettség mutatói iskolába lépéskor

Ritmus

- ❖ Az egyenletes lüktetést érzékelteti.
- ❖ A dalok ritmusát érzékelteti.
- ❖ Ismeri az egyenletes lüktetés és ritmus különbségét.
- ❖ „Belső ének” mellett képes a dal ritmusát hangoztatni (ritmuselvonás).
- ❖ Négy lüktetéses ritmusmotívumokat visszatapsol (visszhang).
- ❖ Énekét egyszerű ritmussal tudja kíséni (osztinató=makacs ritmus).

A zenei érettség mutatói iskolába lépéskor

Dallam

- ❖ Kis hangterjedelmű dalokat tisztán, önállóan vagy csoportosan énekel.
- ❖ A hangmagasság magas-mély fogalmát ismeri.
- ❖ Két (s-m), három (l-s-m, s-m-d) hangnyi hangterjedelmű dalok dallammozgását kezével tudja követni.
- ❖ Képes a jól ismert dalokat lalázva énekelni (dallamelvonás). Játékosan, pl. „állatok nyelvén”: cin-cin, háp-háp.
- ❖ Képes rövid dallammotívumot visszaénekelni, lalázni.
- ❖ A jellegzetes motívummal kezdődő dalokat felismeri.
- ❖ Átveszi a dal kezdőhangját.

A zenei érettség mutatói iskolába lépéskor

Komplex képességek

- ❖ Zenei viszonyfogalmakat ismer, megkülönböztet:
 - Ismeri a *magas-mély*, *halk-hangos*, *lassú-gyors* megnevezéseket (énekelve, mondókázva).
- ❖ *Belső hallás* alapján képes ének – néma ének váltakoztatására.
- ❖ Tud dallamot *elbújtatni* és *visszahívni*.
- ❖ Fejlett *hangszínérzéke* van (tárgyak, hangszerek, társai hangját felismeri).
- ❖ Megérzi az egymást követő motívumok időtartamát.
- ❖ Egyszerű rögtönzések maga és társai szórakoztatására.
- ❖ Improvizálás tanult elemekre (ismert dallamra vagy ritmusra új szövegszótagokat igazít).
- ❖ A gyermek ízlése, igényessége megnyilvánul dalválasztásában.

A zenei érettség mutatói iskolába lépéskor

Mozgáskészség

- ❖ Körjáték, egyenletes járás.
- ❖ Táncos mozgások: ugrás, szökellés, sarokkoppantás ...
- ❖ A dalos játékot maguk szervezik, önállóan játsszák.
- ❖ Ritmushangszerekkel (dob, cintányér, csörgő) kísérik az éneket.

Zenehallgatás

- ❖ 1-3 percig csendben, figyelmesen hallgatja az óvónő énekét, hangszeres játékát.

Az óvoda zenei anyaga

- ❖ Népi mondókák, dalosjátékok (dal és a hozzá kapcsolódó mozgás)
- ❖ Gyermek műdalok (komponált dalok: Kodály, Járdányi Pál, Gryllus Vilmos)
- ❖ Az óvónő előadásában zenehallgatásként népdalok, műzenei szemelvények

A dalosjátékok során feltárhatók az értelmi, érzelmi, szociális, és mozgásos fejlettségi mutatók.

Az óvodai zenei nevelés hatásai

Előkészíti az írást, olvasást, számolást és a nyelvtant:

- ❖ Az éneklés során a pontos kiejtés, a jobb tagolás, tiszta hangzójtés a magán- és mássalhangzók összekötését, ezáltal a betűk összeolvasását könnyíti meg.
- ❖ Mondókák hangsúlyos, tagolt mondása a szótagolást segíti.
- ❖ Sok szót és fogalmat ismer meg a gyermek a játékok során, mely a szövegértést könnyíti.
- ❖ Tér és forma változik a játékok során, a számlálást, matematikai fogalmak elmélyülését támogatja.

Az iskola kezdeti időszakának nehézségei

„Az általános iskola célja: a teljes embert megalapozni. Zene nélkül nincs teljes ember... A zene ügye az általános iskolában nem is a zene ügye elsősorban. Közönségnevelés=Közösségnevelés.

(Közönségnevelés, 1958)

- ❖ Új tanító/nevelő, új társak, új környezet.
 - ❖ Új napirend, mozgáskorlátozás: toleráló- és alkalmazkodó képesség.
- És a tanító számára:
- ❖ Különböző adottságú és szociokulturális háttérű gyerekek összeszoktatása.

A zenei fejlesztés folytatása az iskolában

- ❖ A zenei elemeket aktív énekléssel figyelik meg, tudatosítják, új szituációba helyezik.
- ❖ Irányított, közös éneklés, daltanulás (globális módszer).
- ❖ Zeneművek, dalok értésére és élvezetére nevel.
- ❖ Elsajátítják a zenei írás-olvasást.
- ❖ Az improvizálás a tanult zenei elemek variációs felhasználásával történik, nemcsak az önkifejezés vágyával.
- ❖ Fokozatosan térnek át a többszólamúságra, a vokális és a hangszeres zene megismerésére, elsajátítására.

Az első osztály kezdeti időszakának zenei feladatai

- ❖ A tanító tartsa meg az ének-zene órákat! A gyermeknek szüksége van akár naponta az éneklésre: szorongásait, feszültségeit az éneklés, az énekes játékok, a zenehallgatás oldja!
- ❖ Kellemes közösség kialakítása, egymás megismerése: erre kiválóan alkalmasak a dalosjátékok, párválasztós körjátékok.
- ❖ Közös dalkincs kialakítása: az óvodából hozott dalok összegyűjtése és az újabbak hallás utáni tanítása globális daltanítási módszerrel.
- ❖ Egységes éneklési stílus kialakítása és az éneklés helyes szokásainak elsajátítása: alkalmazkodás a tanító vezényszavához, tempótartás, közepes hangerő, szép testtartás, jó hangzóformálás, helyes légzés és levegővétel.

Az első osztály kezdeti időszakának zenei feladatai

- ❖ Az óvodából hozott ismeretek, képességek, készségek megismerése és közel azonos szintre hozása.
- ❖ Új gyermekdalok tanítása - a szöveg-zene-játék egységét megőrizve **globális daltanítási módszerrel**.
- ❖ A ritmikai és dallamismeretekhez szükséges alapfeltételek megteremtése az órákra tervezett játékos képességfejlesztőkkel.
- ❖ Zenei élmény nyújtása énekes és hangszeres zenehallgatással.
- ❖ A tanterem berendezése lehetőleg olyan legyen, hogy az órán bármikor kört tudjanak alakítani: az egész osztály együtt játszhatson.

Az alsó tagozatos ének-zene oktatás kezdete

Iskolakezdekor a zenei nevelés fő feladata, hogy a tanulók képességeit zenei ismeretszerzésre alkalmassá tegye.

- Képzetkialakító tevékenység (játékosan: dallam- és ritmusvisszhang, dallamnévjegy, ritmusnévjegy)
- Zenei emlékkép, zenei ráhatások (A tanító énekeljen!)

A zenei tevékenység előfeltétele a zenei emlékkép, amelyet a sokszor megismétlődő hanghatás hoz létre. Ezt a folyamatot alapnak tekinthetjük a zenei nevelés minden területén.

Az alsó tagozatos ének-zene oktatás kezdete

Zenei képzetek kialakítása:

- Belső hallás fejlesztése (dallambújtatás).
- A formaérzék fejlődése, a zenei kreativitás előkészítése.

A zenei képzetkialakításban legfontosabb annak a képességnek a kifejlesztése, hogy a tanuló külön tudja választani a szöveg-zene globális egységeként megjelenő dalban az alapvető, tisztán zenei elemeket: a **dallamot** és a **ritmust**.
Dallam- és ritmuselvonás képessége dalazonosítás/dalfelismerés.

A ritmusképletek és dallamrelációk képzetének kialakítása, amelyekre majd az egyes ritmusértékek és dallamhangok tanítását alapozzuk.

Az alsó tagozatos ének-zene oktatás kezdete

- Ritmikai feladatok
 - Metrumérzék fejlesztése, egyenletes lüktetés, mérő.
 - Mérő és dalritmus összekapcsolása: egyénileg és csoportban.
 - Többszólamú érzék és a hangszínérzék fejlesztése (pl. taps, kopogás, ritmushangszerek).
- Dallami feladatok
 - Hangmagasságérzék fejlesztése.
 - Dallamelvonás dallamrajz
 - Hangmagasság változás: magas-mély, a nagyobb hangköztől a kisebb felé.

Az alsó tagozatos ének-zene oktatás kezdete

Legfontosabb a zenei élmény megteremtése!

- A dalosjátékokat változatos formában eljátszani (körjáték, fogyó – gyarapodó, kifordulós kör, kergetők, párbeszéd és felelgetős, párválasztós, stb.)
- Sok mozgás.
- Játékos, jó zenei légkör megteremtése.

Ajánlott szakirodalom:

- ❖ Döbrössy János szerk. (2004): *Ének-zene-nevelés*. Trezor Kiadó
- ❖ Falus Iván (2003): *Didaktika*. Nemzeti Tankönyvkiadó
- ❖ Forrai Katalin (1993): *Ének az óvodában*. Editio Musica
- ❖ Forrai Katalin (1970): *Zenei nevelésünk elvei és a gyermek zenei fejlődése iskolába lépésig*. In.: *Átmenetek iskoláskorig*. Magyar Pedagógiai Társaság
- ❖ Dr. Hegyi Ildikó (é.n.): *Fejlődési lépcsőfokok óvodáskorban*. OKKER
- ❖ Kodály Zoltán (1964): *Visszatekintés I-II*. Zeneműkiadó
- ❖ Kodály Zoltán (1954): *A zene mindenkié*. Zeneműkiadó
- ❖ Kovács Barbara (2002): *A zenei fejlesztő játékokról*. Novum Kiadó
- ❖ Pappné Vencsellői Klára: *Ének-zene tantárgypedagógia az alsó tagozatban tanító pedagógusok számára*, Pedellus Tankönyvkiadó
- ❖ Dr. Szabó Pál (1970): *Találkozás az iskolával* In.: *Átmenetek iskolás korig*. Magyar Pedagógiai Társaság
- ❖ Szőnyi Erzsébet (1984): *Kodály Zoltán nevelési eszméi*. Tankönyvkiadó

Köszönöm a figyelmet!